

CRB 2024-0553

21 feb.
2024

VERSLAG

De absolute loonkostenhandicap, de absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau en de loonkostenhandicap gecorrigeerd voor de verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies in België en de referentielidstaten sinds 1996

Blijde Inkomstlaan 17-21 1040 Brussel
Avenue de la Joyeuse Entrée 17-21 1040 Bruxelles
T 02 233 88 11
E mail@ccecrb.fgov.be
www.ccecrb.fgov.be

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	De absolute loonkostenhandicap	6
3	De absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau	12
4	De loonkostenhandicap gecorrigeerd voor de verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies in België en in de referentielidstaten sinds 1996	16

Lijst van tabellen

Tabel 2-1: Absolute loonkostenhandicap (in %)	7
Tabel 2-2: Toepassingsgebieden van de variabelen die voor de berekening van de absolute loonkostenhandicap werden gebruikt	10
Tabel 2-3: Verwachte CICE-uitgaven in de betekenis van de nationale boekhouding, bedragen in miljarden euro's	11
Tabel 3-1: Absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau in waarde (in %)	12
Tabel 4-1: Loonkostenhandicap gecorrigeerd voor de verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies in België en in de referentielidstaten sinds 1996 (in %)	17
Tabel 4-2: Subsidiegraad in België en in de referentielanden	18
Tabel 4-3: Uitsplitsing van de loonsubsidies in België naar maatregel voor de privésector sinds 1996 (S1-OP, in miljoenen euro's)	19

1 Inleiding

Naast de loonkostenhandicap die wordt gebruikt om de maximaal beschikbare marge voor de loonkostenontwikkeling in België te ramen, schrijft de herziene wet van 26 juli 1996¹ voor dat de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven een verslag uitbrengt over drie andere metingen van de loonhandicap:

- de absolute loonkostenhandicap;
- de absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau;
- de loonkostenhandicap gecorrigeerd voor verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies in België en in de referentielidstaten sinds 1996.

Opmerking wat de editie 2023 van het verslag betreft

De COVID-19-crisis en de maatregelen van de verschillende regeringen hebben tussen 2020 en 2022 een aanzienlijke impact gehad op de resultaten van dit verslag. Het betreft voornamelijk maatregelen inzake tijdelijke werkloosheid, waardoor de werkgevers wegens de gezondheids crisis de arbeidsovereenkomsten met hun werknemers gedurende een beperkte activiteitsperiode gedeeltelijk of volledig opschortten. Dat heeft zeer grote tijdelijke effecten gehad op de statistieken m.b.t. de uurloonkosten. Een van de belangrijkste redenen is dat de werknemers met lage lonen meer dan gemiddeld in een systeem van tijdelijke werkloosheid werden geplaatst, waardoor het gemiddelde loon van zij die aan het werk bleven is gestegen. Er is dus sprake van een compositie-effect: de stijging van de arbeidskosten is (ten dele) te wijten aan de wijziging van de samenstelling van de arbeidskrachten. In 2021 en 2022 heeft er een omgekeerd compositie-effect gespeeld, toen de werknemers die tijdelijk werkloos waren weer aan het werk gingen. Meer details over de inhoud en de impact van de door de landen genomen maatregelen kunnen worden teruggevonden in het Technisch verslag [van 2021](#).

¹ Ter herinnering: de wet van 26 juli 1996 tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen werd herzien door de wet van 19 maart 2017.

De impact van deze tijdelijke effecten heeft tot gevolg dat de resultaten van dit verslag in 2020 en 2021 niet vergelijkbaar zijn met die van de vorige verslagen. Het is onmogelijk aan te geven welk deel van een stijging of van een daling structureel is en welk deel te wijten is aan het compositie-effect, of anderzijds tijdelijk is beïnvloed door de COVID-19-crisis. Bovendien hebben de statistische effecten misschien meer of minder de productiviteit beïnvloed dan de arbeidskosten. Zo gaat het compositie-effect bijvoorbeeld in dezelfde richting (de werknemers met lage lonen werken vooral in jobs met een lage productiviteit), maar de omvang van het effect is daarom niet noodzakelijk identiek voor de loonkosten en voor de productiviteit.

Vanaf dit jaar, met de cijfers van 2022, gaan we ervan uit dat de impact van de gezondheids crisis en van de maatregelen tijdens die crisis volledig is gecompenseerd. Dat betekent dat we de cijfers van 2022 kunnen vergelijken met die van 2019, weliswaar met de bemerking dat er niet één, maar drie jaar tussen zit. We zullen daarom in dit verslag de methode van het Technisch Verslag hanteren: we nemen de periode van 2020 tot 2022 als één geheel en vergelijken het met 2019. Er is dus uitzonderlijk geen vergelijking met het voorgaande jaar, in dit geval 2021. Vanaf volgend jaar zal het rapport zijn oorspronkelijke vorm terug aannemen en 2023 met 2022 vergelijken.

De gezondheids crisis heeft ook een bijzondere impact gehad op de cijfers van Duitsland. De loonsubsidies voor Duitsland waren jarenlang verwaarloosbaar, zoals in het verslag wordt beschreven. In 2020 zijn de totale loonsubsidies in Duitsland vertienvoudigd in vergelijking met 2019. Ook in 2021 lagen de Duitse loonsubsidies veel hoger dan in de laatste tien jaar. In 2022 was er een duidelijke terugval, maar het niveau is nog steeds meer dan drie keer hoger dan in 2019. Ze zijn dus niet meer verwaarloosbaar, maar er is geen informatie voorhanden over de manier waarop die subsidies onder de verschillende sectoren zijn verdeeld - wat een essentieel gegeven is voor de behandeling van de cijfers. Daarom hebben we de loonsubsidies in Duitsland uitgesplitst in verhouding tot het aantal gewerkte uren per werknemer.

Voor Frankrijk wordt er vanaf dit jaar ook een nieuwe methode toegepast voor de verdeling van de loonsubsidies. Tot en met 2019 volgden we de verdeling van het CICE, de grootste bron van Franse overheidssubsidies. Omdat het CICE in 2019 en 2020 is omgezet in een bijdragevermindering,

is haar verdeling niet meer relevant voor het totaal van de Franse loonsubsidies. Na overleg met het INSEE hebben we besloten de loonsubsidies te verdelen op basis van het gewicht van de beloning van werknemers D1.

2 De absolute loonkostenhandicap

De herziene wet van 1996 definieert in artikel 2 de absolute loonkostenhandicap als “de verhouding tussen, enerzijds, de deling van de loonkosten van de werknemers verminderd met de loonsubsidies door het aantal werkuren in België en, anderzijds, de deling van de loonkosten van de werknemers verminderd met de loonsubsidies door het aantal werkuren in de drie referentielidstaten”.

Het is belangrijk twee specifieke kenmerken van de absolute handicap te benadrukken. Ten eerste wordt bij de berekening van de uurloonkosten (ULK's) voor elk van de vier landen² rekening gehouden met de loonsubsidies. Het Europees Stelsel van Rekeningen definieert de loonsubsidies als “*subsidies op de totale loonsom of op het totale aantal werknemers, dan wel op het in dienst hebben van bepaalde categorieën personen (lichamelijk gehandicapt, langdurig werklozen)*” of als “*subsidies op de kosten van door ondernemingen georganiseerde of gefinancierde opleidingsprogramma's*” (ESR 2010, blz. 105)³. Zo omvatten de loonsubsidies bv. de werkgeversbijdrageverminderingen voor bepaalde doelgroepen, of vrijstellingen van betaling van de bedrijfsvoorheffing.

Concreet worden, voor de berekening van de absolute loonkostenhandicap, de loonsubsidies afgetrokken van de loonmassa (D.1), wat niet het geval is voor de “loonkostenhandicap⁴” die wordt gebruikt om de maximaal beschikbare marge te ramen. Het is redelijk om aan te nemen dat de berekeningswijze van absolute

² Ter herinnering: België en de drie referentielanden (Duitsland, Frankrijk en Nederland).

³ De loonsubsidies zijn vervat in het aggregaat D.39 'Niet-productgebonden subsidies' in de nationale rekeningen. Niettemin moet worden opgemerkt dat de rubriek D.39 niet alleen de loonsubsidies omvat, maar ook andere vormen van subsidies. Ze moeten bijgevolg van de rest worden geïsoleerd om de absolute loonkostenhandicap te kunnen ramen.

⁴ Ter herinnering: de “loonkostenhandicap” die wordt gebruikt voor de berekening van de maximaal beschikbare marge, wordt berekend op basis van de loonmassa in de betekenis van de nationale rekeningen, die bestaat uit het aggregaat D.1 “Beloning van werknemers”.

handicap een betere weergave is van het effectieve niveau van de loonkosten voor ondernemingen.

Het tweede kenmerk van de hier beschouwde indicator is dat het om een “absolute” handicap gaat, die wordt gedefinieerd als de verhouding tussen twee uurloonkostenniveaus: het gemiddelde niveau van de uurloonkosten (ULK's) in België en het gemiddelde niveau van de uurloonkosten in de drie referentielanden. Het is dus een indicator van het “niveauverschil” in de uurloonkosten in nominale termen tussen België en de referentielanden. Bijgevolg onderscheidt hij zich van de loonkostenhandicap die in aanmerking wordt genomen voor de berekening van de maximaal beschikbare marge in die zin dat deze laatste bestaat in een “ontwikkelingsverhouding” die berust op de gecumuleerde groei van de loonkosten sinds 1996 tussen België en de drie referentielanden.

$$\text{Absolute loonkostenhandicap} = \frac{\text{ULK's-loonsubsidies}^{BE}}{\text{ULK's-loonsubsidies}^{buren}} - 1$$

Tabel 2-1: Absolute loonkostenhandicap (in %)

2022	
Privésector (S1-OP)	10,6%
Marktsector, gewogen gemiddelde	10,3%
Marktsector, niet-gewogen gemiddelde	8,1%
2019	
Privésector (S1-OP)	10,1%
Marktsector, gewogen gemiddelde	9,7%
Marktsector, niet-gewogen gemiddelde	6,4%

Bron: nationale rekeningen, berekeningen van het secretariaat

Zoals we in de bovenstaande Tabel 1-1 merken, werd de absolute loonkostenhandicap gemeten voor het jaar 2022 en voor drie afzonderlijke toepassingsgebieden: de privésector, de marktsector als gewogen gemiddelde en de marktsector als niet-gewogen gemiddelde. Eerst nemen we de privésector onder de loep. Overeengekomen werd dat deze de institutionele sector S1 (economie in haar geheel) omvat, waarvan de overheidssector S13 wordt afgetrokken. Voor de privésector is de absolute loonkostenhandicap positief; hij bedraagt 10,6%. Dat betekent dat de loonkosten in België in 2022 gemiddeld 10,6% hoger waren dan het gemiddelde van de drie referentielidstaten. Opgemerkt moet worden dat het gebied S1-S13 in de praktijk moest worden benaderd door de sector S1-OP (O voor de bedrijfstak van de overheid en P voor het onderwijs), vanwege de beschikbaarheid van gegevens over de loonsubsidies en over het totale volume van de door werknemers gewerkte uren uit de nationale rekeningen in België en in de referentielanden.

De stijging van de handicap in 2022 t.o.v. 2019 staat haaks op de cijfers van 2021 die we vorig jaar publiceerden, waar we een daling van de handicap zagen. De fluctuaties in de cijfers van de absolute handicap over de drie jaar illustreren de impact van de COVID-19-maatregelen zoals die hierboven beschreven staat. Als we kijken naar het verschil tussen 2019 en 2022, dan valt vooral op dat de handicap in de marktsector volgens het niet-gewogen gemiddelde duidelijk sterker is gestegen dan volgens het gewogen gemiddelde. Dat komt omdat een aantal sectoren waar de handicap sterk gestegen is – zoals de chemie of de energievoorzieningen – weinig doorwegen in het totaal. Anderzijds zijn er sectoren die zwaar wegen – zoals de handel en de bouw – waar de handicap beperkt is gestegen of zelfs gedaald is.

Tabel 1-2 bevat de beschikbare toepassingsgebieden voor elke variabele die voor de berekening van de absolute loonkostenhandicap in de privésector werd gebruikt. Daarin kan worden opgemerkt dat Duitsland het enige land is waar de gegevens over de loonsubsidies betrekking hebben op het gebied S1-S13. Voor België en Nederland beslaan de beschikbare gegevens over de loonsubsidies enkel het veld S1-OP, terwijl

deze gegevens in Frankrijk alleen bestaan voor de economie in haar geheel (S1). We waren evenwel van mening dat voor dat land de loonsubsidies voor de economie in haar geheel (S1) de beste proxy van de loonsubsidies voor de privésector bleven. Wat het totale volume van de door de werknemers gewerkte uren betreft, is S1-OP het gemeenschappelijke toepassingsgebied dat voor alle landen beschikbaar is. Ter wille van de coherentie hebben we bijgevolg gebruik gemaakt van de gegevens over datzelfde gebied S1-OP voor de loonmassa D.1. De absolute loonkostenhandicap werd ook berekend voor de marktsector. Er werd beslist dat deze zou worden benaderd door het toepassingsgebied dat de Expertengroep Concurrentievermogen en Werkgelegenheid (EGCW) in zijn verslag van 2013⁵ heeft bestudeerd, met uitzondering van de tak Vervaardiging van cokes en van geraffineerde aardolieproducten. Dit gebied omvat 20 van de 28 bedrijfstakken van de economie⁶ en vormt een goede proxy van de marktsector⁷.

Tabel 1-1 geeft ons aan dat de absolute loonkostenhandicap in 2022 voor de marktsector als niet-gewogen gemiddelde positief is en 8,1% bedraagt⁸. Opgemerkt moet worden dat een niet-gewogen (of rekenkundig) gemiddelde erin bestaat dat hetzelfde gewicht wordt toegekend aan alle bedrijfstakken van de marktsector, waardoor de sectorale structureffecten ten dele kunnen worden weggewerkt⁹. Als we daarentegen de marktsector als gewogen gemiddelde beschouwen, dan betekent dit dat rekening wordt gehouden met het relatieve gewicht (in termen van werkgelegenheid) van elke bedrijfstak in de marktsector. In dat geval bedraagt de absolute loonkostenhandicap in 2022 10,3%¹⁰.

Tabel 2-2: Toepassingsgebieden van de variabelen die voor de berekening van de absolute

⁵ EGCW (2013), *Arbeidskosten, loonsubsidies, arbeidsproductiviteit en opleidingsinspanningen van ondernemingen*, Expertengroep Concurrentievermogen en Werkgelegenheid, Verslag aan de regering

⁶ De 20 geselecteerde bedrijfstakken zijn de takken van de verwerkende industrie (met uitzondering van de vervaardiging van cokes en van geraffineerde aardolieproducten), de productie en distributie van energie, het bouwbedrijf, de handel, de horeca, de telecommunicatie, de informatica, de rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening en bedrijfsbeheer, het reclamewezen enz.

⁷ Opgemerkt moet worden dat de privésector zowel de marktsector als de niet-marktsector omvat. Bijgevolg stemt de marktsector overeen met de privésector min de niet-marktsector.

⁸In 2021 zijn de loonkosten in België 5,6% hoger dan gemiddeld in de drie referentielanden.

⁹ Er kunnen evenwel nog verschillen in sectorstructuur bestaan binnen de A38-takken.

¹⁰In 2021 zijn de loonkosten in België 9,0% hoger dan gemiddeld in de drie referentielanden.

loonkostenhandicap werden gebruikt

Toepassingsgebied van de absolute loonkostenhandicap	Gebied D1	Gebied loonsubsidies	Gebied totaal volume gewerkte uren door werknemers
Privésector	D: S1-OP	D: S1-S13	D: S1-OP
	NL: S1-OP	NL: S1-OP	NL: S1-OP
	FR: S1-OP	FR: S1	FR: S1-OP
	BE: S1-OP	BE: S1-OP	BE: S1-OP
Marktsector (niet-gewogen gemiddelde)	D : EGCW (niet-gewogen gemiddelde)	n.b.	D : EGCW (niet-gewogen gemiddelde)
	NL : EGCW (niet-gewogen gemiddelde)	NL : EGCW (niet-gewogen gemiddelde)	NL : EGCW (niet-gewogen gemiddelde)
	FR : EGCW (niet-gewogen gemiddelde)	FR : EGCW (niet-gewogen gemiddelde)	FR : EGCW (niet-gewogen gemiddelde)
	BE : EGCW (niet-gewogen gemiddelde)	BE : EGCW (niet-gewogen gemiddelde)	BE : EGCW (niet-gewogen gemiddelde)
Marktsector (gewogen gemiddelde)	D : EGCW (gewogen gemiddelde)	n.b.	D : EGCW (gewogen gemiddelde)
	NL : EGCW (moyenne pondérée)	NL : EGCW (moyenne pondérée)	NL : EGCW (moyenne pondérée)
	FR : EGCW (gewogen gemiddelde)	FR : EGCW (gewogen gemiddelde)	FR : EGCW (gewogen gemiddelde)
	BE : EGCW (gewogen gemiddelde)	BE : EGCW (gewogen gemiddelde)	BE : EGCW (gewogen gemiddelde)

Bron: secretariaat

Dit rapport is ook het eerste waarin de loonsubsidies voor Frankrijk niet meer geraamd worden aan de hand van het CICE. Dat was niet alleen de belangrijkste bron van Franse loonsubsidies, het was voor ons ook de verdeelsleutel voor het totaal aantal loonsubsidies. Gedetailleerde cijfers over de loonsubsidies per sector zijn niet beschikbaar in Frankrijk. Voor de periode 2020 – 2022 hanteren we een verdeling van de subsidies op basis van de beloning van werknemers (zie kader met opmerkingen). Het CICE werd afgeschaft op 1 januari 2019¹¹ en werd vervangen door een verlaging van de werkgeversbijdragen in twee fasen. Op 1 januari 2019 werden de werkgeversbijdragen met 6 procentpunten verlaagd voor alle lonen die niet meer dan 2,5 keer het SMIC bedragen. Op 1 oktober 2019 is een tweede verlaging in werking getreden voor de lonen die minder dan 1,6 keer het SMIC bedragen. Deze bijkomende verlaging gaat tot 3,9 punten op het niveau van het SMIC¹². Ondanks de afschaffing in 2019 is het CICE evenwel nog aanwezig in de nationale rekeningen voor het jaar 2019 (Tabel 1-3)¹³.

Tabel 2-3: Verwachte CICE-uitgaven in de betekenis van de nationale boekhouding, bedragen in miljarden euro's¹⁴

	2018	2019	2020	2021
Uitgaven CICE in nationale boekhouding	22,3	21,2	2,1	0,5

Bronnen: INSEE

In 2019 werden de uurloonkosten in Frankrijk dus beperkt door de verlaging van de werkgeversbijdragen, terwijl de vermindering van de loonsubsidies door de afschaffing van het CICE pas in 2020 plaatsvond. De zwakke groei van de uurloonkosten in 2019 in Frankrijk werd dus gecompenseerd door een sterkere groei in 2020. Dit had een opwaarts effect op de absolute handicap in 2019, wat evenwel gecompenseerd werd door een neerwaarts effect op de absolute handicap in 2020.

¹² Wat betekent dat de in 2019 betaalde lonen geen recht op belastingkredieten meer geven. De laatste grondslag van het CICE waren de lonen die in 2018 werden betaald.

¹² Zie punt 4.2 van het Technisch verslag 2019 voor meer details.

¹³ De nationale boekhoudregels schrijven immers voor dat bij elk jaar het vorderingenbedrag dat op 31 december van dat jaar daadwerkelijk bij de belastingdienst werd aangegeven, moet worden toegevoegd. Aangezien de ondernemingen pas vanaf het jaar nadien de in 2018 betaalde lonen die in aanmerking komen voor het CICE aan de belastingdienst aangeven, wordt het bedrag van het CICE voor lonen die in het laatste jaar van de regeling zijn betaald, voornamelijk in 2019 geboekt. De CICE-resten van het jaar 2020 en daarna stemmen overeen met de vorderingen die openstaan in het jaar dat volgt op de betaling van de lonen en die 3 jaar later nog opeisbaar zijn.

¹⁴ Deze CICE-uitgavenbedragen in de betekenis van de nationale boekhouding zijn de recentste beschikbare gegevens. France Stratégie heeft meegedeeld dat het ministerie van Financiën deze cijfers niet langer zou bijwerken.

3 De absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau

De absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau brengt de absolute loonkostenhandicap in verband met de verschillen in productiviteitsniveau tussen België en de referentielanden.

De wet bepaalt echter niet welke indicator moet worden gebruikt om het productiviteitsniveau te meten. De ontwikkeling van de productiviteit wordt vaak gemeten a.d.h.v. de ontwikkeling van de toegevoegde waarde per gewerkt uur tegen vaste prijzen, ook de “schijnbare arbeidsproductiviteit” genoemd. Het is evenwel niet mogelijk zo’n indicator naar niveau te berekenen omdat we niet over indexcijfers van het prijsniveau (ook “indexen van de productievermogenpariteit” genoemd) voor de verschillende bedrijfstakken beschikken. De hier gebruikte productiviteitsindicator is dus gemeten in waarde.

Absolute handicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau =

$$\frac{ULK's-loonsubsidies^{BE} / prod^{BE}}{ULK's-loonsubsidies^{buren} / prod^{buren}} - 1 \quad (2)$$

Waarbij $prod = \frac{\text{toegevoegde waarde in waarde}}{\text{totaal gewerkte uren}}$

Voorts merken we op dat de absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau in Tabel 2-1 alleen voor de marktsector (als gewogen en niet-gewogen gemiddelde) werd gemeten, en niet voor de privésector. De verklaring hiervoor is dat het, voor de niet-marktsector, niet mogelijk is om aan de hand van de meting van de productiviteit de efficiëntie van de benutting van de productiemiddelen te meten, in tegenstelling tot de marktsector. De toegevoegde waarde stemt immers overeen met het verschil tussen de omzet en het intermediair verbruik. Welnu, in de niet-marktsector wordt de toegevoegde waarde niet onderscheiden van de omzet, aangezien die laatste wordt berekend als de som van de productiekosten.

Tabel 3-1: Absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau in waarde (in %)

	2022
Marktsector, gewogen gemiddelde	-2,8%
Marktsector, niet-gewogen gemiddelde	-10,4%

	2019
Marktsector, gewogen gemiddelde	0,8%
Marktsector, niet-gewogen gemiddelde	-2,2%

Bron: nationale rekeningen, berekeningen van het secretariaat

In tegenstelling tot de absolute handicap daalt de handicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau in waarde. Dat betekent dat de relatieve stijging van de productiviteit in waarde groter is dan de relatieve stijging van de loonkosten. Deze stijging van de toegevoegde waarde komt in een aantal sectoren overeen met de stijging van de deflator van de toegevoegde waarde, die in het VWC 2023 werd opgemerkt. Het is dus mogelijk dat (een deel van) de stijging in toegevoegde waarde te wijten is aan een prijseffect. Aangezien de referentielanden ook te kampen hebben gehad met stijgende inflatie, is het moeilijk te achterhalen in welke mate relatieve productiviteitswinsten duurzaam zijn of niet.

In 2022 is de absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau in waarde voor de marktsector (toepassingsgebied van de EGCW) als gewogen gemiddelde negatief en bedraagt hij -2,8%. In 2022 zijn de loonkosten in België gecorrigeerd voor de productiviteitsniveaus in waarde dus 2,8% lager dan gemiddeld in de drie referentielidstaten. Als we deze handicap berekenen zonder rekening te houden met het relatieve gewicht van de verschillende sectoren (niet-gewogen gemiddelde), bedraagt hij -10,4%. In dat geval zijn de loonkosten gecorrigeerd voor de productiviteitsniveaus in waarde in België 10,4% lager dan gemiddeld in de drie referentielidstaten. Als we deze indicator vergelijken met die welke in punt 1 van dit verslag werd berekend, dan kunnen we hieruit afleiden dat het in aanmerking nemen van de schijnbare arbeidsproductiviteit in waarde tot gevolg heeft dat het niveau van de uurloonkosten, gecorrigeerd voor de productiviteit, in België lager wordt dan gemiddeld in de drie referentielanden.

Hoewel de handicap is gedaald voor zowel het gewogen gemiddelde als het niet-gewogen gemiddelde, is de daling in het niet-gewogen gemiddelde veel groter. Dat komt omdat een aantal sectoren waar er significante verbeteringen zijn van de handicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau een laag gewicht hebben in het totaal van de marktsector. Het gaat onder andere om de auto-industrie en de telecomsector. In de omgekeerde richting is de waarde van de handicap onder andere in de handel, goed voor meer dan 30% van het totale gewicht, (lichtjes) toegenomen. Deze effecten zorgen ervoor dat de daling van de handicap voor het gewogen gemiddelde kleiner is dan die voor het niet-gewogen gemiddelde.

In het kader van een eventueel gebruik van deze indicator voor de bepaling van de historische loonkostenhandicap moet de aandacht echter worden gevestigd op de methodologische problemen m.b.t. de gebruikte productiviteitsindicator, in het licht van wat men wil meten.

Concreet wordt de absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau geacht aan te geven of het loonkostenverschil dat wordt waargenomen tussen België en de referentielidstaten¹⁵ al dan niet wordt gecompenseerd door een hoger technologisch niveau. Als het technologisch niveau van de economie (dat wordt bepaald door het competentieniveau van de werknemers, de dynamiek van de ondernemingen, de instellingen...) in België hoger ligt dan in de andere landen, zal immers ook de geproduceerde TW hoger zijn, waardoor elke productiefactor beter zal kunnen worden vergoed in functie van zijn bijdrage aan de creatie van TW. Kortom, de gemiddelde uurloonkosten van de economie kunnen hoger liggen in een land waar het technologisch niveau hoger is.

Voorts dient de vraag te worden gesteld in welke mate het productiviteitsniveau, dat aan de hand van de schijnbare arbeidsproductiviteit in waarde wordt berekend, inderdaad een hoger technologisch niveau in België weerspiegelt. Drie elementen zorgen ervoor dat het productiviteitsverschil dat met die indicator wordt gemeten niet het technologisch verschil tussen België en de referentielidstaten dreigt te weerspiegelen¹⁶.

Ten eerste meet de productiviteit de efficiëntie van een proces dat een of meer inputfactoren omzet in een resultaat. Welnu, de productiviteit wordt hier gemeten in waarde en niet in volume. Het productiviteitsverschil kan dus prijsniveauverschillen weerspiegelen, en niet een verschil in technologisch niveau¹⁷.

¹⁵ dat meer bepaald wordt gemeten door de absolute loonkostenhandicap

¹⁶ Voor een gedetailleerde bespreking van al deze moeilijkheden verwijzen we hier naar de besprekingen in het kader van deel 1 van het VWC, meer bepaald naar het verslag van de EGCW van 2013 en naar de nota's CCE 2018-1372 "Méthodes handicap salarial corrigé pour productivité" en CCE 2017- 2198 "Note technique concernant les biais relatifs à la mesure de la productivité dans le cadre des séries statistiques de la Partie 1".

¹⁷ Het niveau van de verkoopprijzen is immers één van de elementen (samen met de hoeveelheid arbeid, de hoeveelheid kapitaal, de totale productiviteit van de factoren en de prijs van het intermediair verbruik) die de toegevoegde waarde – en dus wat moet worden verdeeld over de factor arbeid en de factor kapitaal – bepalen. De ondernemingen die vrij goed zijn afgeschermd van de internationale concurrentie kunnen dus hogere lonen betalen, zelfs als ze geen technologisch voordeel hebben, want ze kunnen dit compenseren met hogere verkoopprijzen. Dit heeft evenwel een daling van de koopkracht in het land tot gevolg. Bovendien weegt dit ook op het concurrentievermogen van de ondernemingen uit de sectoren die blootstaan aan internationale concurrentie en die de producten van de afgeschermden sectoren als intermediair verbruik gebruiken en dit niet kunnen

Ten tweede wordt de productiviteit beïnvloed door de kapitaalintensiteit. De indicator rekent de volledige creatie van TW immers impliciet toe aan de factor arbeid zonder rekening te houden met de bijdrage van de factor kapitaal. Het productiviteitsverschil kan dus eerder een verschil in kapitaalintensiteit dan een technologisch verschil tussen landen weerspiegelen¹⁸.

En ten derde wordt de productiviteit berekend voor de bestaande ondernemingen en werknemers. Als er aanpassingen zijn gebeurd, bv. door een hoger uurloonkostenniveau, zullen alleen de productiefste segmenten van de waardeketen worden geobserveerd. Het waargenomen productiviteitsverschil tussen landen kan dus veeleer specialisaties in verschillende segmenten van de waardeketen (die worden gekenmerkt door verschillende technologische niveaus) dan technologische verschillen in identieke segmenten van de waardeketen weerspiegelen¹⁹.

doorberekenen in hun prijzen.

¹⁸ Om waar te nemen in welke mate de middelen die ter beschikking van de onderneming zijn gesteld (de kapitaalvoorraad) inkomsten hebben gegenereerd (inkomsten die bijvoorbeeld kunnen worden gebruikt om de kapitaalhouders te vergoeden of om nieuwe investeringen te verrichten), kunnen we de indicator van de nettorentabiliteit van het kapitaal gebruiken (zie het verslag van de CRB over de margevoet, de rentabiliteit en de macro-economische situatie van de ondernemingen).

¹⁹ We wijzen erop dat de specialisatie van de landen in sommige segmenten van de waardeketen niet alleen afhangt van het loonkostenniveau, maar ook van hun comparatieve voordelen, met name het kapitaalaccumulatie-niveau, het kwalificatie- en competentieniveau van de werknemers, de geografische ligging van het land en de kenmerken van zijn innovatiesysteem.

4 De loonkostenhandicap gecorrigeerd voor de verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies in België en in de referentielidstaten sinds 1996

In tegenstelling tot de “absolute” loonkostenhandicap (al dan niet gecorrigeerd voor de productiviteit), die werd geraamd in de twee bovenstaande punten, geeft de hier gemeten loonkostenhandicap de verhouding tussen de loonkostenontwikkeling in België en die in de referentielanden sinds 1996 weer.

Deze indicator geeft ons dus aan in welke mate de loonkosten in België sinds 1996 sneller of minder snel zijn gestegen dan gemiddeld in de drie referentielidstaten.

Ook moet worden opgemerkt dat, in vergelijking met het concept loonkostenhandicap dat wordt gebruikt voor de berekening van de maximaal beschikbare marge, de hier beschouwde handicap wordt “gecorrigeerd” of verminderd met de verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies²⁰. Concreet worden voor de berekening enkel de subsidies van de loonmassa D.1 afgetrokken, aangezien deze de *facto* de werkgeversbijdrageverminderingen bevat. Bijgevolg:

Loonkostenhandicap gecorrigeerd voor de verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies in België

$$= \frac{\text{ontwikkeling ULK's} - \text{loonsubsidies sinds 1996}^{BE}}{\text{ontwikkeling ULK's} - \text{loonsubsidies sinds 1996}^{buren}} - 1$$

²⁰ Er zij immers aan herinnerd dat de wet van 2017 preciseert dat het secretariaat van de CRB, voor de loonkostenhandicap die wordt gebruikt om de maximaal beschikbare marge te ramen, geen rekening houdt met de verminderingen van de socialezekerheidsbijdragen van de *taxshift* 2016-2020 (2020 netto van het Competitiviteitspact 2016). Concreet worden deze werkgeversbijdrageverminderingen toegevoegd aan de loonmassa D.1 in België, waardoor de maximaal beschikbare marge kleiner wordt. Net als het feit dat de loonsubsidies niet worden inbegrepen, wordt deze keuze verklaard door de politieke wil om te vermijden dat de verlagingen van werkgeversbijdragen en de loonsubsidies de lonen doen stijgen, ten koste van de jobcreatie.

Tabel 4-1: Loonkostenhandicap gecorrigeerd voor de verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies in België en in de referentielidstaten sinds 1996 (in %)

	2019	2022
Privésector (S1-13)	-4,6%	-3,8%

Bron: nationale rekeningen, berekeningen van het secretariaat

In Tabel 3-1 wordt in 2022 een negatieve handicap vastgesteld, zij het minder negatief dan in 2019. Een negatieve handicap geeft aan dat de loonkosten in België zich sedert 1996 minder snel hebben ontwikkeld dan de gemiddelde loonkosten in de drie referentielanden. Hieruit kan dus worden afgeleid dat de loonkosten in België van 1996 tot 2022 een ontwikkeling kenden die 3,8% lager was dan gemiddeld in de drie referentielanden.

De stijging in 2022 t.o.v. 2019 ligt in lijn met de cijfers van het Technisch Verslag en zijn (deels) te wijten aan een sterkere inflatie in 2022 dan in de referentielanden. In het Technisch Verslag van 2022 en 2023 wordt dieper ingegaan op dit thema.

Ontwikkeling van de loonsubsidies in België en in de referentielanden

In de onderstaande tabel zien we de ontwikkeling van de loonsubsidies en van de subsidiegraad in België en in de drie referentielanden sinds 1996. We stellen vast dat 2020 voor alle landen een uitzonderlijk jaar was. In Duitsland, Nederland en België is het niveau van de loonsubsidies wegens de gezondheidscrisis duidelijk gestegen. We verwachten dat dit niveau de komende jaren opnieuw zal dalen. In Frankrijk is het niveau gedaald door de omvorming van het CICE.

Tabel 4-2: Subsidiegraad in België en in de referentielanden

	1996	2006	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Duitsland												
Loonmassa (S1-OP)	858.330	985.304	1.222.434	1.272.597	1.327.593	1.380.036	1.440.670	1.508.202	1.576.607	1.559.815	1.614.853	1.708.229
Loonsubsidies in D39 (S1-S13)	6.200	980	1.783	1.734	1.413	1.495	1.358	1.363	1.227	14.570	10.605	4.088
Loonsubs. in D39 (% van de LM)	0,7%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,9%	0,7%	0,2%
Nederland												
Loonmassa (S1-OP)	144.258	231.175	272.266	275.677	277.367	286.202	296.773	311.412	327.643	338.056	352.085	378.204
Loonsubsidies in D39 (S1-OP)	936	2.217	1.927	1.496	1.381	1.840	2.205	2.187	2.256	14.513	11.406	3.815
Loonsubs. in D39 (% van de LM)	0,6%	1,0%	0,7%	0,5%	0,5%	0,6%	0,7%	0,7%	0,7%	4,3%	3,2%	1,0%
Frankrijk												
Loonmassa (S1-OP)	512.520	767.941	905.754	920.248	933.049	952.929	982.639	1.013.957	1.022.825	971.958	1.056.837	1.141.629
Loonsubsidies in D39 (S1)	6.916	7.256	6.548	17.929	26.162	27.325	28.210	32.021	29.751	10.934	13.861	13.945
Loonsubs. in D39 (% van de LM)	1,3%	0,9%	0,7%	1,9%	2,8%	2,9%	2,9%	3,2%	2,9%	1,1%	1,3%	1,2%
Belgique												
Loonmassa (S1-OP)	84.913	125.310	155.634	157.477	159.251	161.684	167.507	173.243	179.522	173.544	185.506	203.689
Loonsubsidies in D39 (S1-OP)	833	2.721	6.926	7.180	7.464	7.484	7.457	7.960	8.493	9.389	11.007	11.033
Loonsubs. in D39 (% van de LM)	1,0%	2,2%	4,5%	4,6%	4,7%	4,6%	4,5%	4,6%	4,7%	5,4%	5,9%	5,4%

Bronnen: Destatis, Centraal Bureau voor de Statistiek, INSEE, Federaal Planbureau

De onderstaande tabel splitst de loonsubsidies in België uit naar maatregel voor de privésector sinds 1996 (S1-OP).

Tabel 4-3: Uitsplitsing van de loonsubsidies in België naar maatregel voor de privésector sinds 1996 (S1-OP, in miljoenen euro's)

S1-OP	1996	2006	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Loonsubsidies (excl. bijdrageverminderingen doelgroepen)	304	2.200	6.131	6.072	6.266	6.499	6.419	6.321	6.771	7.179	8.232	9.236
Via soc. zekerh.	117	1.469	2.931	2.988	3.095	3.273	3.285	3.458	3.597	4.138	5.292	5.493
Activering	0	168	171	181	218	225	201	203	202	155	162	162
Dienstencheques	0	445	1.649	1.617	1.642	1.741	1.748	1.831	1.908	1.797	1.979	2.003
Sociale Maribel	0	443	490	524	532	602	623	661	682	751	773	778
Contractuelen in ziekenhuizen	117	412	540	582	617	617	621	666	705	1.015	1.930	2.136
Alternatieve sociale Maribel	0	0	81	85	85	88	92	97	100	103	108	122
Zorgpersoneelsfonds	0	0	0	0	0	0	0	0	0	222	293	293
Covid 'Vakantiegeld bedienden'	0	0	0	0	0	0	0	0	0	94	46	0
Heraanwerving langdurig zieken	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Via de federale fiscaliteit	0	452	2.717	2.818	2.896	2.670	2.547	2.823	3.030	3.284	3.479	3.566
Algemene subsidie	0	0	988	1.013	1.040	390	194	202	209	314	220	246
Nacht- en ploegenarbeid	0	343	1.032	1.061	1.061	1.424	1.437	1.602	1.691	1.777	1.935	2.013
Overuren	0	48	131	135	140	148	155	166	178	168	185	202
O&O (excl. universiteiten)	0	37	446	484	504	553	592	675	746	818	923	877
Specifieke subsidies	0	24	121	125	151	155	169	178	206	208	217	228
O&O (universiteiten)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Via de federale uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	59	300	338	55
Zorgpersoneelsfonds loontrekkenden sociale Maribel	0	0	0	0	0	0	0	0	59	55	55	55
Covid 'Hertewerkstelling'	0	0	0	0	0	0	0	0	0	94	217	0
Covid 'Consumptiecheques zorgsector'	0	0	0	0	0	0	0	0	0	51	0	0
Covid 'Eindejaarspremies horeca'	0	0	0	0	0	0	0	0	0	101	66	0
Via regio	187	279	420	455	504	471	484	485	488	507	547	585
Oudere werklozen (Vlaams gewest)	0	2	22	36	31	32	24	9	0	0	0	0
Tewerkstellingspremies (Wallonië)	19	14	13	14	14	14	14	9	5	2	3	0
Beschutte werkplaatsen (gemeenschappen)	168	262	384	405	459	425	446	467	482	504	545	585
Gerichte bijdrageverminderingen	529	521	859	919	969	1.070	1.141	1.194	1.319	1.160	1.351	1.333
Gewestelijk niveau	172	398	690	732	752	776	776	761	821	685	774	677
Federaal niveau	357	123	169	187	217	295	365	433	498	476	577	656
Totaal loonsubsidies (ESR2010)	833	2.721	6.926	7.180	7.464	7.484	7.457	7.960	8.493	9.389	11.007	11.033
Totaal werkgeversbijdrageverminderingen	1.294	4.332	5.001	5.258	5.334	5.601	5.798	2.499	2.755	2.433	2.754	2.976

Bron: Federaal Planbureau

